Berlínsky múr (Múr hanby, ktorý vyrástol z noci na ráno a z ľudí urobil väzňov) :)

Takmer tri desaťročia rozdeľoval hlavné mesto Nemecka a ľudí v ňom žijúcich. Berlínsky múr, najznámejší symbol Studenej vojny.

Nekalé veci sa väčšinou robia pod pláštikom tmy, vtedy je najväčší predpoklad, že konanie páchateľa nikto neuvidí. Ako však utajiť násilné rozdelenie mesta, v ktorom žijú viac než tri milióny ľudí, či, lepšie povedané, ako to urobiť hladko a pokiaľ možno s čo najmenšími problémami? V takomto prípade iba tma nepomôže, treba staviť aj na moment prekvapenia...

„Ďalej už musíte ísť peši," oznámili ľuďom, ktorí v noci z 12. na 13. augusta 1961 cestovali berlínskymi vlakmi medzi východnou a západnou časťou mesta. Bolo pätnásť minút po polnoci, keď sa všetky súpravy metra i pozemnej železnice nečakane zastavili. Cestujúcim teda nezostávalo iné, ako vystúpiť a pokračovať po vlastných. Nemohli si však nevšimnúť, že v uliciach metropoly sa čosi deje. Na miestach, kde sa americký, britský a francúzsky sektor stretávali s časťou, ktorá bola pod sovietskou správou, stálo množstvo príslušníkov východonemeckej polície, ľudovej armády a ľudových milícií. V hraničných uliciach sa začali objavovať aj obrnené transportéry a hraničné stráže vystriedali sovietski vojaci. Keď bola „čiara" medzi východnou a západnou časťou mesta takto zabezpečená, dostali sa k slovu stavebné čaty.

Krátko po druhej v noci zobudil obyvateľov priľahlých ulíc rachot zbíjačiek. Robotníci, ktorých strážili aj chránili vojaci a obrnené vozidlá, vztyčovali na vyznačených miestach stĺpy, medzi ktorými bol o niekoľko hodín natiahnutý plot z ostnatého drôtu. To bol však len prvý krok.

Múr nikto nechce

Berlín, rovnako ako Nemecko, rozdelený po Druhej svetovej vojne Postupimskou dohodou na štyri okupačné zóny, bol neuralgickým bodom vo vzťahoch medzi Východom a Západom. K prvému vážnejšiemu konfliktu tu došlo v júni 1948, keď USA, Veľká Británia a Francúzsko oznámili úmysel spojiť svoje okupačné zóny a vytvoriť z nich samostatný nemecký štát. Sovieti reagovali blokádou západnej časti Berlína, ktorá bola potom bezmála rok odkázaná len na letecké zásobovanie. Keď videli, že sa ich krok míňa účinkom, vytvorili vo svojej okupačnej zóne druhý štát, Nemeckú demokratickú republiku. Berlín, hoci ležal hlboko vo vnútrozemí tohto komunistami ovládaného štátu, mal však stále zvláštne postavenie.

Medzi jeho východnou a západnou časťou sa, na rozdiel od oboch nemeckých štátov, mohli obyvatelia voľne pohybovať. Asi 10-tisíc obyvateľov západnej časti pracovalo vo východnom Berlíne, opačne dochádzalo do zamestnania dokonca až 50-tisíc ľudí. To bol prvý problém. Nielenže zarábali viac, čo u mnohých vzbudzovalo závisť, ale mali aj voľný prístup k informáciám, ktoré im východonemecká komunistická vláda upierala. Pre tú však bol ešte väčším tŕňom v oku fakt, že sa jej nedarilo zastaviť vlnu emigrácií na západ. A ani sa to nemohlo dariť. Do Berlína mali totiž neobmedzený prístup všetci obyvatelia NDR. Dostať sa do jeho západnej časti a odtiaľ do spolkovej republiky nebolo vôbec ťažké. Čísla hovoria jasnou rečou: V rokoch 1949-1961 opustilo Nemeckú demokratickú republiku takmer 2,7 milióna obyvateľov a čo predstaviteľov režimu hnevalo najviac, bola skutočnosť, že dochádzalo najmä k hromadnému „úniku mozgov".

Šéf východonemeckých komunistov Walter Ulbricht neustále naliehal na sovietskeho vodcu Nikitu Chruščova. Najprv chcel, aby Sovietsky zväz (ZSSR) prevzal celú správu Berlína, čo však Kremeľ odmietal, pretože mohlo dôjsť k otvorenému konfliktu so Západom, neskôr prišiel s požiadavkou oddeliť západnú časť Berlína od východnej ostrou hranicou. Na to už Chruščov pristúpil a počas stretnutia s americkým prezidentom J. F. Kennedym v júni 1961 tento zámer svojmu náprotivku aj oznámil.

Chýry o tom, že komunistická vláda sa chystá zatvoriť hranicu medzi východnou a západnou časťou Berlína, sa čoraz intenzívnejšie šírili aj medzi obyvateľstvom. Čoraz viac ľudí NDR opúšťalo (za prvých sedem mesiacov roku 1961 ich bolo vyše 20-tisíc). Ulbricht však popieral správy, že sa chystá stavba múru, ktorý obe časti mesta oddelí. „O žiadnych takýchto plánoch neviem. Naši stavbári sú zamestnaní výstavbou nových domov. Múr nikto nechce," odpovedal 15. júna 1961 na priamu otázku položenú na tlačovej konferencii.

Západ reagoval vlažne

O dva mesiace sa však ostrá hranica vnútri Berlína stala krutou realitou. Najprv mala podobu plota a zátarás z ostnatého drôtu. Hneď ráno sa ľudia zo západnej strany pokúsili túto bariéru odstrániť. Odpoveďou na ich počínanie bolo nasadenie vodných diel, ktoré na nich striekali z východu. Keď to nepomáhalo, sovietski a východonemeckí vojaci namierili na druhú stranu zbrane a pohrozili ostrou streľbou. Rozhorčenie vládlo však aj

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

vo východnom Berlíne. Tisíce ľudí prišli pre hranicu zo dňa na deň o prácu. Do západnej časti mesta mohli totiž prejsť iba tí, čo tam mali trvalý pobyt.

A reakcia druhej strany? Západonemecký kancelár Konrad Adenauer vyzval v rozhlasovom príhovore obyvateľstvo k pokoju a rozvahe. Pomerne vlažná bola aj reakcia Spojených štátov. Poslali síce oficiálnu protestnú nótu a posilnili svoje jednotky v Západnom Berlíne o 1 500 mužov, to však bolo všetko. „Nie je to síce pekné riešenie, ale je rozhodne tisíckrát lepšie než vojna," povedal dokonca prezident Kennedy. Aj to viedlo k dom nienkam, že medzi Chruščovom a Kennedym existovala akási tajná dohoda o Berlíne, a Washington ani Londýn nemali záujem na vyhrocovaní sporu a takéto riešenie im vcelku vyhovovalo. Naopak, francúzsky prezident Charles de Gaulle navrhol, aby spojenecké jednotky okamžite zasiahli a pomocou tankov novú hranicu zbúrali. Zostal však s týmto názorom osamotený.

Po takomto ohlase už východonemeckému vedeniu nič nebránilo, aby provizórnu hranicu z ostnatého drôtu nahradilo pevnou betónovou stavbou. Dohľadom nad ňou bol poverený štátny sekretár pre bezpečnosť Erich Honecker. Berlínsky múr, ktorý v priebehu niekoľkých mesiacov obkolesil západnú časť mesta, mal jedinú úlohu. Zabrániť ľuďom v úteku.

Najslávnejší útek

Na Bernauer Strasse stojí dnes socha vojaka preskakujúceho ostnatý drôt a odhadzujúceho samopal. Jej predlohou sa stala udalosť, ku ktorej v týchto miestach došlo 15. augusta 1961, teda tretí deň po uzatvorení hraníc. V ten deň tam okrem iných hliadkoval aj devätnásťročný východonemecký vojak Conrad Schumann. Do Berlína ho prevelili len niekoľko dní predtým a službu neznášal práve najlepšie. Musel čeliť nadávkam tak z východu, ako i zo západu. „Bol to strašný pocit a neznesiteľný tlak," spomínal neskôr.

Dlho rozmýšľal, čo urobiť, a napokon sa rozhodol. Zahodil cigaretu, rozbehol sa smerom na západ k asi meter vysokej zátarase z ostnatého drôtu, odrazil sa, odhodil pritom samopal a preskočil na západ. Tam okamžite naskočil do policajného auta, ktoré ho odviezlo. Celú situáciu zachytil fotoreportér Peter Leibing, ktorý práve spoza hranice pozoroval dianie vo východnej časti mesta. Vznikla tak jedna z najslávnejších fotografi í symbolizujúcich studenú vojnu. Nebola to však náhodná snímka. „Pozoroval som ho asi hodinu a bolo mi jasné, že vo svojom vnútri bojuje a rozhoduje sa, či ujsť, alebo nie. Navyše, zo západu naňho kričali mladíci asi v jeho veku, aby prebehol," opísal situáciu Leibing.

Ako potom priznal sám Schumann, hlavným motívom jeho úteku bolo, že nechcel nikoho zastreliť. „Predtým, ako som sa odhodlal na skok, som sa veľmi dlho rozhodoval, či to mám urobiť, alebo nie. Ešte ráno mi nič také ani len na um nezišlo. Keď som tam potom stál, bol som veľmi nervózny, fajčil som jednu cigaretu za druhou. Napokon to rozhodnutie prišlo v jedinom okamihu. Nebál som sa, že by po mne niekto strieľal, v ten deň sme dostali rozkaz do ľudí nestrieľať. Okrem toho, uvedomil som si, že by na to ani nikto nemal čas. Od drôtov som bol asi päť metrov, kým by sa spamätali, bol by som na druhej strane," povedal aktér vari najslávnejšieho úteku z východného Berlína do Západného.

Poslednou kvapkou pri jeho rozhodovaní vraj bola scéna, ktorej očitým svedkom bol počas služby na hranici. Videl, ako východonemeckí vojaci nepustili na druhú stranu malé dievčatko, ktoré bolo vo východnom Berlíne na prázdninách u starej mamy. Rodičia na ňu čakali v západnej časti mesta, nepomohli však ani prosby, ani slzy, dcérku k nim nepustili.

Múr rástol a rozširoval sa

O podobné situácie nebola v Berlíne núdza. Múr rozdelil nielen mesto, ale najmä ľudí, ktorí v ňom žili. Mnohí sa s tým odmietali vyrovnať a hranicu sa napriek riziku pokúsili prekonať. V prvých dňoch skákali na druhú stranu z okien domov susediacich s hranicou, snažili sa prebehnúť cez medzery v plote či preplávať niektorým z vodných tokov, neskôr sa pokúšali na západ podkopať, prípadne preletieť. Dá sa povedať, že čo pokus, to dramatický príbeh, neraz však s tragickým koncom.

Východonemecká vláda totiž postupne prijímala nové a nové opatrenia na ochranu hranice. Na domoch, ktorých steny smerovali do západnej časti Berlína, boli najprv zamurované okná, neskôr boli celé ulice vysídlené. Zabetónované boli aj poklopy kanálov, na železničných tratiach spájajúcich obe časti mesta boli vytrhané koľajnice, aby nikto nemohol preraziť hraničné závory autom, vystavali pred nimi labyrint prekážok... Napriek tomu sa mnohým podarilo uniknúť z tohto väzenia. Desiatky ľudí však pri takýchto pokusoch prišli o život, no a tých, čo chytili, čakal súd. V štyroch prípadoch bol ešte v roku 1961 vynesený rozsudok smrti, dvadsiati ľudia dostali trest doživotného žalára.

Za ostnatým drôtom, vnútri východnej časti Berlína, časom pribudli ďalšie pásma. Jedno tvoril 3,6 metra vysoký

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

múr z betónových panelov a kvádrov, ktorý bol v hornej časti zaoblený, aby sa nedalo zachytiť o jeho okraj. Ďalšie pásmo tvorilo široké územie s mínovými poľami a automatickými zariadeniami spúšťajúcimi pri dotyku sirénu a streľbu. Pozdĺž hranice vyrástlo 302 strážnych veží a 20 bunkrov a neustále ju strážili hliadky, ktoré mali rozkaz do narušiteľov strieľať. K jednému z mnohých konfl iktov, ktoré ilustrovali tvrdosť opatrení, došlo v auguste 1962. Dvaja mladíci z východného Berlína sa pokúsili prebehnúť na západ. Jednému sa útek podaril, druhého, Petra Fletchera, však zasiahol pohraničník dávkou zo samopalu. Hoci strely nezasiahli žiadny zo životne dôležitých orgánov, mladý muž zomrel. Nechali ho tam totiž ležať a vykrvácal.

Držal režim pri živote

O tom, akú dôležitosť pripisovalo komunistické vedenie stráženiu Berlínskeho múru, svedčí aj to, že v jednotkách pohraničnej stráže slúžilo 13-tisíc vojakov, ktorí mali k dispozícii 567 obrnených transportérov, 48 mínometov, rovnaký počet protitankových diel, 114 plameňometov, 156 obrnených vozidiel a 992 psov.

Múr dlhý 155 kilometrov (43 km bolo medzi východným a Západným Berlínom, 112 km oddeľovalo západnú časť mesta od NDR) napokon rozdeľoval nemeckú metropolu dlhých 28 rokov. Údaje o tom, koľkým ľuďom sa ho podarilo prekonať a koľkí za to zaplatili životom, sú rôzne. Niektoré zdroje udávajú 135 obetí, iné až 239.

Stavba, ktorá sa stala vari najvýraznejším symbolom studenej vojny a rozdeleného sveta, napokon padla večer 9. novembra 1989. Doslova útokom ju zobrali ľudia z oboch strán, keď počuli v rozhlase informáciu, že hranice medzi oboma nemeckými štátmi majú byť čoskoro otvorené. No a spolu s múrom sa začali ako domčeky z karát rúcať aj komunistické režimy vo východnej Európe. Tie totiž držala pri živote práve železná opona, akou bol aj tento múr hanby, ako ho nazývali na Západe.

- ***Múr hanby vyrástol z noci na ráno a z ľudí urobil väzňov*; https://zivot.pluska.sk/zaujimavosti/mur-hanb--vyrastol-noci-rano-ludi-urobil-vaznov**
- ***Berlínsky múr má tri nové obete*; https://spravy.pravda.sk/zaujimavosti/clanok/246898-berlinsky-m-r-ma-tri-nove-obete/**

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania